

VNS 7/2025 vp

Sivistysvaliokunnalle

Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunto valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta *Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045*

SYL kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Osaaminen ja koulutustason nosto

SYL näkee positiivisena, että koulutustason noston merkitys on huomioitu tulevaisuusselonteossa laajasti. SYL jakaa näkemyksen koulutustason noston merkityksestä Suomen tulevaisuudelle. Valtioiden välinen kilpailu kovenee ja teknologian kehitys kiihtyy, mikä vaatii lisää korkeasti koulutettua työvoimaa. Lisäksi korkeasti koulutettu väestö osallistuu yhteiskuntaan aktiivisemmin ja selviytyy kriiseistä matalasti koulutettua paremmin. Suomen on pystyttävä saavuttamaan verrokkimaidensa taso koulutustason nostossa pysyäkseen mukana globaalissa kehityksessä.

Koulutustason noston tematiikan yhteydessä kuitenkin todetaan että "Kilpailukykyinen verotus varmistaa, että osaavat ihmiset haluavat tehdä työuransa Suomessa". Tutkimus kuitenkin osoittaa, että Pohjoismaissa verotuksen käyttäytymisvaikutukset ovat olleet hyvin vähäisiä (Jakobsen et al. 2024). Verotuspolitiikkaa ei kannata siis tehdä tätä erittäin maltillista ohjausvaikutusta ajatellen, vaan tarkastellen yhteiskunnan etua laajemmin. Verokilpailu ei perinteisesti ole ollut pohjoismaisen hyvinvointivaltion valtti, vaan ennemminkin pienten tuloerojen yhteiskunta, jota ylläpidetään progressiivisella verotuksella.

Orpon hallitus on linjannut puoliväliriihessään useista toimista, joilla on tarkoitus nostaa koulutus- ja osaamistasoa, ja nämä mainitaan myös selonteossa. Tavoitteista huolimatta Orpon hallituksen toimet eivät tosiasiaassa ole omiaan nostamaan koulutustasoa. Koulutustason nostaminen 50 %:iin ikäluokasta edellyttäisi tuntuvia ja perusrahoituksella rahoitettuja lisäyksiä korkeakoulujen aloituspaikkoihin. Vaikka aloituspaikkoja on Orpon hallituskaudella rahoitettu kertaluonteisesti, hallituksen puoliväliriihessä päättämät leikkaukset korkeakoulujen perusrahoitukseen heikentävät yliopistojen edellytyksiä kasvattaa sisäänottoa. Lisäksi Orpon hallitus on linjannut, että jo lähtökohtaisesti riittämätön aloituspaikkojen rahoitus kohdennetaan talouskasvua tukeville aloille, ilman minkäänlaista perustelua sille, miten nämä alat valikoidaan.

Orpon hallitus on myös ehdottanut tutkinnonanto-oikeuden myöntämistä avoimille korkeakouluille. Tutkinnonanto-oikeuden myöntäminen olisi juridisesti erittäin monimutkaista ja lisäksi käytännössä romuttaisi maksuttoman korkeakoulutuksen suomessa. Lisäksi se vahvistaisi eriarvoistumiskehitystä Suomessa ja siirtäisi kouluttautumisen taloudellista taakkaa pysyvästi yksilölle.

Hyvinvointi ja yhdenvertaisuus

Osaamisen vahvistaminen ja turvaaminen tulevaisuudessa edellyttävät, että väestö on Suomessa mahdollisimman korkeasti koulutettua.

Koulutustason ja -asteen nostaminen puolestaan edellyttävät opiskelevan väestön tarpeista huolehtimista. Opiskelijan edellytykset suorittaa tutkinto ja siirtyä työelämään ovat nyt ja tulevaisuudessa riippuvaisia valmistumisen tukemisesta ja lukuisista opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvistä rakenteista. Tällaisia ovat muun muassa opiskelijoiden etuusjärjestelmät ja muut mahdollisuudet opintojen aikaisen toimeentulon varmistamiseen, opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia tukevat palvelut sekä integraatiota ja työelämävalmiuksia tukevat palvelut.

Osaamisen huoltovarmuuden turvaaminen vaatii, että korkeakouluopiskelijoille erityisiä ja ominaisia hyvinvointiriskejä kartoitetaan ja päivitetään säännöllisesti. Tunnistettuihin riskeihin on kyettävä vastaamaan mahdollisimman ketterästi. Rakenteellisia esteitä opintojen suorittamisessa on tietoisesti purettava, jotta esimerkiksi opintojen keskeytyminen tai merkittävä hidastuminen voidaan välttää.

On tärkeää, että yhteiskunnallisesti sitoudutaan opiskelijoiden toimeentulon ja opiskelumahdollisuuksien säilyttämiseen mahdollisimman laajoina. SYL pitää hyvänä, että tulevaisuusselonteossa on useissa kohdissa korostettu sukupolvipoliittista ja tulevaisuuden kasvun ja kehityksen edellytyksiä luovaa näkökulmaa. SYL näkee, että näiden tavoitteiden vahvistamisessa opiskelijoiden toimeentulon varmistaminen on välttämätöntä.

Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämisessä tuleekin tunnistaa opiskelevan väestön hyvinvoinnin olennainen yhteys koulutusasteen nousuun. Korkeakoulututkimnon suorittaneiden osuutta ei ole mahdollista kasvattaa ilman, että opiskelijat saavat oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisin periaattein apua, tukea ja ohjausta opintojensa aikana.

Vahvin tuki valmistumiselle syntyy, kun opiskelijoiden toimeentulosta, terveydestä ja hyvinvoinnista huolehditaan kattavasti opintojen aikana.

Sukupolvipoliittikka, huoltosuhde ja syntyvyys

SYL pitää hyvänä, että sukupolvipoliittikka ja hyvinvointiyhteiskunnan toimintakyvyn ylläpitäminen tulevaisuudessa on nostettu esiin eri näkökulmista tulevaisuusselonteossa. Ensinnäkin on myönteistä, että julkisen talouden sopeutustoimien ohella on korostettu tulevaisuuden kasvun luomista, investointeja inhimilliseen pääomaan sekä tehokkaan veropohjan ylläpitämistä (Toimenpide 16). SYL katsoo, että tällaiset toimet ovat välttämättömiä, jotta Suomen kaltainen hyvinvointiyhteiskunta pystytään säilyttämään toimintakykyisenä ja riittävän laaja-alaisesti hyvinvointiyhteiskuntaan sisältyviä palveluita ja etuja tarjoavana ilman, että verotaakat nousevat liian suuriksi tai väestön tasa-arvoinen asema vaarantuu. Valitettavasti SYL arvioi, että kuluvan vaalikauden aikana sopeuttamisessa ovat korostuneet suorat leikkaukset ja tulevaisuuden kasvun eväiden luomiseen, kuten koulutustason nostoon, talouskasvun luomiseen ja maahanmuuttajien integraationon kohdentuvat toimet ovat olleet suhteellisen riittämättömiä.

Toiseksi SYL pitää tarpeellisenä, että väestöpoliittiset kysymykset, kuten syntyvyys, maahanmuuttajien integraatio ja huoltosuhteen muutokset on huomioitu yhteiskunnallisina muutosvoimina ja tunnistettu toimenpidetarpeena (Toimenpide 12). SYL korostaa, että Suomen on välttämätöntä pyrkiä

parantamaan nuorten sukupolvien mahdollisuutta toteuttaa toiveidensa mukainen lapsiluku riippumatta, onko se useita lapsia tai ei yhtään. Tähän tarvitaan monipuolisia politiikkatoimia, jotka eivät ole nuorta polvea kohtaan pakottavia tai kiristäviä. SYL ei siis täysin pysty kannattamaan toimeenpiteen kirjausta, jossa korostetaan syntyvyyden laskua tekijänä, johon on yksinomaan sopeuduttava.

Kolmanneksi on myönteistä, että sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on nostettu toimenpidetasoiseksi kirjaukseksi tulevaisuusselonteossa (toimenpide 14). SYL kuitenkin näkee, että toimenpide on sisällöltään sekava ja mitäänsanomaton ja siitä puuttuvat täysin keinot, joilla erityisesti nuorten sukupolvien tulevaisuudenuskoa kyettäisiin parantamaan. SYL toivoo tästä teemasta syvempää pohdintaa ja valmistelua, sillä erityisesti pienenevien ikäluokkien Suomessa ei ole varaa jättää yhdenkään nuoren sukupolven edustajan potentiaalia hyödyntämättä.

Kestävä kehitys

SYL pitää tärkeänä, että ympäristökasvatuksen ja -viestinnän merkitys tunnistetaan tulevaisuusselonteossa. Suomalaisen koulutusjärjestelmän tulee tarjota sekä keinoja ymmärtää ja ratkoa ilmasto- ja ympäristökriisin syitä ja seurauksia että valmiuksia toimia kestävämmän tulevaisuuden eteen. SYL kuitenkin muistuttaa, että ympäristökasvatusta- ja viestintää tehdään myös kansalaisjärjestöissä. Orpon hallituksen päätös lakkauttaa kansalaisjärjestöjen viestintä- ja globaalikasvatustuki (VGK) vaalikauden ajaksi on heikentänyt merkittäväällä tavalla järjestöjen mahdollisuuksia tehdä tuloksellista työtä globaalikasvatuksessa, kehitysviestinnässä ja yritys vastuutyössä.

VGK-tuella on edistetty Orpon hallitusohjelman tavoitteita suomalaisten aktiivisen kansalaisuuden, osallisuuden ja demokratian vahvistamisesta sekä tuettu erityisesti nuorten hyvinvointia, mielekästä vapaa-ajan toimintaa ja osallisuuden vahvistamista. Tuen palauttaminen on ensiarvoisen tärkeää järjestöjen ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen jatkumiselle sekä kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten tukemiselle. Vahva, monimuotoinen ja itsenäinen kansalaisyhteiskunta on edellytys kestävä kehityksen, demokratian ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. Kansalaisyhteiskunnan eri toimijat lisäävät ihmisten tietoa heidän oikeuksistaan sekä tukevat ihmisten yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon.

SYL yhtyy selonteon näkemykseen siitä, että demokratiakehityksen ja luottamusyhteiskunnan toimintaedellytyksiin on panostettava yhteiskuntarauhan ylläpitämiseksi. Samalla SYL kuitenkin muistuttaa, että Suomen on tehtävä osansa demokratian ja yhteiskuntarauhan puolesta myös globaalilla tasolla. Kehitysyhteistyön rahoitukseen tehty leikkaukset heikentävät kansainvälistä luottamusta ja vaikeuttavat pitkäjänteistä kehitysyhteistyötä. Kehitysyhteistyö tukee myös Suomen omia kehityspoliittisia painopisteitä: tasa-arvon edistämistä, koulutuksen vahvistamista ja ilmastotyötä. Kehitysyhteistyön alasajo ei tuo säästöjä, vaan se siirtää ja kasvattaa kustannuksia tulevaisuuteen. Suomen olisi arvioitava kehitysrahoituksen pitkäjänteisyyttä ja ennustettavuutta suhteessa ulko- ja turvallisuuspoliittisiin tavoitteisiinsa.

Kansainväliset opiskelijat

Yleisesti on positiivista, että selonteossa mainitaan useammassa kohtaa, kuinka tärkeää on tukea tavoitetta saada Suomeen lisää osaajia ja tukea heidän kotoutumista ja sujuvoittaa lupaprosesseja. Kappaleessa kahdeksan, jossa käsitellään Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämistä, nostetaan esiin toimia, joilla erilaisiin haasteisiin voidaan vastata. Toimenpide 20. tarttuu tärkeään aiheeseen eli kansainvälisten opiskelijoiden integroitumisen edistämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä. On positiivista, että erikseen mainitaan kuinka tärkeää on tukea kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä ja kouluissa sekä työpaikoilla on edistettävä yhdenvertaisuutta. Vielä

konkreettisemmin SYL näkee, että kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen yhtä suurinta haastetta eli kotimaisten kielten taitotasoa tulisi kehittää ja varmistaa, että korkeakouluissa on riittävä resursointi tarjota riittävän kattavaa kielten opetusta. Lisäksi työnantajia tulisi tukea kansainvälisten työntekijöiden kotimaisten kielten opiskelussa palvelusetelin avulla. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi SYL ehdottaa, että työnantajat ottavat laajasti käyttöön rasmin ja syrjinnän vastaisia strategioita ja anonyymia rekrytointia sekä positiivista erityiskohtelua hyödynnetään laajemmin rekrytoinneissa.

Lähteet:

Katrine Jakobsen, Henrik Kleven, Jonas Kolsrud, Camille Landais, and Mathilde Muñoz, "Taxing Top Wealth: Migration Responses and their Aggregate Economic Implications," NBER Working Paper 32153 (2024), <https://doi.org/10.3386/w32153>.

Lisätietoja:

Heidi Rättyä, koulutuspolitiikan asiantuntija (koulutuksen rahoitus ja rakenteellinen kehittäminen)
heidi.rattya@syl.fi, 041 515 2231

Nikolas Bursiewicz, koulutuspolitiikan asiantuntija (koulutuksen laatu, jatkuva oppiminen)
nikolas.bursiewicz@syl.fi, 041 515 2230

Henri Kontkin, sosiaalipolitiikan asiantuntija (terveydenhuolto, hyvinvointi, yhdenvertaisuus)
henri.kontkin@syl.fi, 040 413 4411

Sakari Tuomisto, sosiaalipolitiikan asiantuntija (opiskelijan toimeentulo ja asuminen)
sakari.tuomisto@syl.fi, 040 687 6353

Meri Leppänen, kehityspolitiikan asiantuntija
meri.leppanen@syl.fi, 044 780 0220

Saku Pesonen, kansainvälisten asioiden ja EU-edunvalvonnan asiantuntija
saku.pesonen@syl.fi, 040 017 4913